

PROBLEMELE CONSOLIDĂRII STATULUI NAȚIONAL ROMÂN LA CONFERINȚA PĂCII DE LA PARIS (1919—1920)

de dr. ION M. OPREA

Ca operă diplomatică prin excelență, la desăvârșirea căreia s-au angajat peste două sute de ambasadori ai păcii, urmați de numeroși experți, conferința de la Paris n-a fost decât un auxiliar al armelor, al forțelor economice și morale¹, care, în marea lor confruntare cu forțele inamicului, au ieșit biruitoare.

Chemată să stabilească o nouă ordine internațională pe temeiul principiilor generale enunțate în mesajul președintelui Statelor Unite ale Americii, Woodrow Wilson, din 8 ianuarie 1918² conferința păcii a trebuit să cuprindă în cîmpul său de observație și de lucru problemele esențiale care priveau aproape toate zonele geografice și politice ale lumii. Complexitatea acestor probleme, care urmau să capete soluții conforme cu interesele popoarelor, dar mai cu seamă necesitatea pregătirii și desfășurării conferinței de pace cu arma la picior, a făcut loc unor adinei frămîntări în cercurile guvernante de pretutinderi, imprimînd nu odată dezbaterilor accente cu adevărat dramatice³. În cursul acestor dezbateri delegația României s-a înfățișat ca un adevărat organ reprezentativ al tuturor provinciilor locuite de români. Factorul principal care a creat delegației țării noastre posibilitatea să reprezinte la conferința păcii întreaga națiune a fost desăvârșirea unificării statului național român din anul 1918 prin lupta eroică a întregului popor. Pentru a obține de la conferința păcii recunoașterea drepturilor naționale imprescriptibile ale României, prima delegație română condusă de Ion I. C. Brătianu a depus luni de-a rîndul eforturi considerabile.

Spirit intransigent dar lipsit de suplețe, Brătianu, „copleșit de amintirile vii ale suferințelor prin care trecuse România, a întîmpinat adesea cu furie și cu dirză amărăciune pe Clemenceau, Lloyd Georges și Wilson puțin obișnuiți cu asemenea ton”⁴. Încă de la începutul conferinței de pace delegația română și-a dat seama că unul din factorii chemați să consolideze unitatea statală proaspăt desăvîrșită era menținerea coeziunii aliaților din timpul războiului. Preocupat de această problemă, ziarul „La Roumanie”, care la Paris devenise o adevărată tribună a diplomației românești, scria : „noi avem convingerea profundă că numai forța care ne-a dus pe culmile triumfului ne va asigura tuturor consolidarea acestui triumf, iar forța înseamnă unire. Opera capitală a congresului păcii va fi să reafirme încă odată această unire. Nici un efort nu va fi prea mare pentru atingerea unui asemenea scop”⁵.

Unii diplomați români își puneau speranțe nelimitate în perspectivele mari pe care le deschidea consolidării statului român păstrarea solidarității aliaților. Nicolae Titulescu, de pildă, stăpînit de optimismul său avîntat considera că menținerea neatinsă a solidarității aliaților făcea posibilă mobilizarea completă a forței tuturor

¹ *L'Europe du XIXe et du XXe siècle (1914—aujourd'hui)*, vol. VI, Librairie Fischbacher Maryarati, Paris, 1964, p. 787.

² André Tardieu, *La paix*, Payot, Paris 1921, p. 98.

³ „Adevărul”, 12 aprilie 1930 (Memorii Georges Clemenceau).

⁴ „Adevărul”, 14 iunie 1934 (Prefața lui André Tardieu la cartea lui C. Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României*).

⁵ „La Roumanie”, 16 janvier, 1919.

statelor pentru apărarea independenței naționale și integrității teritoriale a României. „Trebuie să se știe — declara el în timpul conferinței de pace — că de acum încolo nici un inamic nu va putea să amenințe o patrie izolată; să fim conștienți noi paria al istoriei hrăniți timp de secole cu lovituri și nedreptăți, însă mândri și chiar plini de încredere; să fim conștienți că nimeni nu va putea să ne atingă în viitor fără ca lumea întreagă să nu se pună în mișcare, fără ca drapelul sacru al Americii să nu se amestece cu culorile noastre naționale”⁶.

Nevoia României de a se bizui pe solidaritatea aliaților pentru a-și asigura consolidarea internă a fost dictată nu numai de fragilitatea organismului statal unitar aflat la începutul desăvârșirii sale, dar și de conjunctura politică europeană puțin propice unei dezvoltări liniștite. Fără menținerea intactă a coeziunii aliaților, propășirea vieții naționale a statului român putea să fie pusă sub semnul incertitudinii în acele condiții când frontierele țării noastre încă nu erau definitiv stabilite la conferința păcii, când pe întinderile Rusiei și Ucrainei încă mai ardea flacăra războiului civil, când Bulgaria nu se grăbea să execute clauzele tratatelor privitoare la dezarmare, iar Ungaria continua să mențină cea mai mare parte a potențialului său militar pe frontiera cu România.

Pledind pentru menținerea solidarității aliaților, statul român își asigura una din principalele condiții ale recunoașterii noilor sale frontiere de către conferința păcii de la Paris. Deși la conferință marile puteri învingătoare nu făceau altceva decât să recunoască o stare de fapt creată prin lupta poporului român, totuși satisfacerea acestei cerințe de ordin juridic a comportat îndelungi și aprinse dezbateri, cu atât mai mult cu cât experiența trecutului arătase că „sentimentul justiției violate nu crează spiritul pacific”⁷. Căutarea celor mai adevrate principii și metode pe baza cărora să poată fi satisfăcute interesele națiunilor s-a reflectat în controversa dintre punctul de vedere al diplomației americane și punctul de vedere franco-englez.

Noua diplomație americană, inspirată și condusă de președintele Wilson, cerea aplicarea cu strictețe a principiului naționalităților sau mai precis a dreptului popoarelor la autodeterminare, venind astfel în contradicție cu vechea diplomație europeană bazată pe revendicări naționale întemeiate pe considerațiuni istorice, pe necesități strategice și pe tratate secrete⁸.

Prin însuși spiritul ei noua diplomație americană respingea tratatele secrete încheiate de marile puteri ale Antantei cu Italia și România în anii războiului, tratate în care se fixau drepturile teritoriale ale celor două țări. „Împărțind din convingere sau din calcul punctul de vedere al președintelui Wilson, Consiliul suprem, mai întâi, și Consiliul celor patru, mai în urmă, își luaseră sarcina să hotărască asupra acestor chestiuni în afara tratatelor de alianță și cu excluderea țărilor mici interesate”⁹.

Dificultățile României la conferința păcii s-au agravat și ca urmare a faptului că în prima fază a dezbaterilor încă mai persista părerea că pacea separată pe care o încheiasse guvernul român cu Puterile Centrale, în martie 1918, la București ar fi anulat obligațiile asumate de Franța, Anglia și Rusia prin tratatul din august 1916. În sprijinul României s-au ridicat o serie de personalități științifice și politice din marile țări aliate. Ele au înțeles că membrii Consiliului Suprem, evitând sub diferite pretexte să ia în considerație tratatul secret din 1916, nu intenționau totuși să repudieze revendicările naționale românești, ci să hotărască singure asupra lor și în deplină libertate să le aducă, după cum ar găsi de cuviință, corectivele pe care le găseau necesare. Sprijinul cel mai amplu și mai constant a fost acordat României de către cercurile democrtice occidentale și în special de opinia publică franceză. În atitudinea acestor forțe se putea recunoaște adevărata Franță, în protecția căreia poporul român își pusese încă de la începutul războiului toată nădejdea.

Sub influența cercurilor democratice occidentale favorabile României, dar mai cu seamă grație argumentelor de ordin istoric, economic, etnic și geografic, reafirmate energic de Ion I. C. Brătianu, Consiliul Suprem a hotărât definitiv la

⁶ „La Roumanie”, 6 mars 1919.

⁷ Nicolae Titulescu, *Documente diplomatice*, Edit. Politică, București, 1967, p. 350.

⁸ C. Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României*, vol. III, Editura Casa Școalelor, București, 1925, p. 512.

⁹ *Ibidem*.

11 iunie 1919 frontiera de vest a României, care era foarte aproape de acea stabilită prin tratatul de alianță din august 1916. În virtutea acelorasi argumente, îndelung dezbătute, conferința păcii a recunoscut și celelalte frontiere ale României, pe care le-a stipulat fără echivoc în tratatele de pace devenite obligatorii și pentru țările învinse și pentru țările învingătoare.

Semnind aceste tratate marile puteri aliate au dovedit respect nu numai față de obligațiile lor contractate cu România, dar și față de principiile generale care au guvernat reglementarea problemelor naționale din Europa după primul război mondial.

Recunoscut pe plan internațional în hotarele sale etnice, statul național unitar român își reafirmă la conferința păcii revendicarea legitimă de a i se aplica un tratament egal cu toate statele independente ale lumii. Această revendicare se impunea cu atât mai mult cu cât marile state membre ale Consiliului Suprem, cuprinse de sentimentul atotputerniciei, au început încă din prima zi a conferinței de pace să manifeste în direcții opuse interese și preocupări strict particulare cu caracter imperialist. Pe terenul acestor contradicții raportul de forțe între marii aliați rămânea constant în favoarea Statelor Unite ale Americii. Președintelui Americii, așa cum prevăzuse Take Ionescu, îi făceau curte la conferința păcii toți monarhii Europei. Cele paisprezece puncte din programul de pace al președintelui Wilson se transformaseră la Paris, după cum remarcă mai mult în serios decât în glumă Georges Clemenceau, în paisprezece porunci.

Consiliul Suprem, ignorând principiul egalității între state, își luase obiceiul să trateze cu aceeași asprime și țările învinse și pe micii aliați învingători. Un adânc sentiment de neliniște a cuprins delegația română în momentul când premiul Franței, dînd expresie atitudinii Consiliului Suprem, a lansat așa-zisa teorie potrivit căreia „fiecare stat semnifică înaintea conferinței de pace atât cât semnifică puterea sa militară”¹⁰.

Prin afirmarea unui asemenea principiu, Consiliul Suprem încerca fără nici un temei și în pofida celor mai elementare norme de conviețuire dintre state să nege o realitate bine cunoscută, și anume că interesele țărilor mici sînt pentru ele tot atât de importante pe cît sînt de importante pentru marile puteri propriile lor interese. O serie de oameni politici, români și străini, au repudiat măsurile discriminatorii aplicate față de micii aliați pe temeiul faptului că și popoarele mici au consimțit să facă sacrificii în război, minate de speranța împlinirii idealului național. Nicolae Titulescu, urmărind firul unei solide argumentații în favoarea egalității statelor, declara că: „Victoria într-adevăr a fost necesară tuturor, dar cine nu vede că dacă ea n-ar fi fost dobîndită, țările mici ar fi fost acelea cărora li s-ar fi refuzat împăcarea cu cerul, pe ele ar fi căzut mai ales povara zdrobitoare a înfrîngerii”¹¹. Întregind părerea lui Titulescu, șeful delegației române la conferința păcii, Ion I. C. Brătianu, scria președintelui american: „Orice război provocat contra intereselor generale s-a terminat printr-un compromis încheiat între marile puteri, foarte adesea în detrimentul statelor mici”¹².

Bizuiindu-se pe asemenea argumente, pledoaria delegației române și a celorlalți reprezentanți ai micilor aliați a respins așa-zisa teorie a statelor cu independență și interese limitate și a cucerit dreptul de a participa la dezbaterile marilor probleme ale lumii civilizate pe picior de egalitate cu toate statele lumii. Egală în drepturi cu celelalte state, România a militat la conferința păcii și pentru menținerea neștirbită a independenței și suveranității sale naționale. Eforturile ei au fost îndreptate împotriva tendinței marilor puteri de a se amesteca în treburile interne ale statelor mici din Centrul și Sud-estul Europei sub pretextul ocrotirii minorităților naționale. Șeful delegației române a respins orice pretenție a marilor aliați de a controla relațiile dintre statul român și cetățenii săi, declarînd în fața Consiliului Suprem: „Nu există în concepția noastră în ce privește independența «state mari și state mici», iar noi înțelegem ca să avem la noi, relativ la legile interne și la relațiunile statului cu cetățenii săi — tot atîta libertate și independență ca orice mare împărăție”¹³.

¹⁰ „Dezbaterile Adunării Deputaților“, ședința din 17 decembrie 1919, p. 167.

¹¹ „La Roumanie“, 6 mars 1919.

¹² Arh. M.A.E., fond 71/1914, E2, Partea I, voi. 180, p. 133.

¹³ „Dezbaterile Adunării Deputaților“, ședința din 17 decembrie 1919, p. 173.

Cu toată opoziția lui I. I. C. Brătianu, marile puteri au înscris în tratatele de pace, de la Saint-Germain, Neuilly, Sevres și Trianon, o clauză după care guvernul român era obligat să adere la dispozițiile pe care aceste puteri le vor considera necesare pentru a proteja în România interesele minorităților naționale, precum și la dispozițiile pe care ele le vor găsi de cuviință pentru a proteja libertatea tranzitului și un regim echitabil pentru comerțul altor națiuni¹⁴. Deși aceste dispoziții dădeau marilor puteri „dreptul” de a se amesteca în treburile interne ale României, totuși ele nu și-au găsit aplicarea, așa încât tratatele de pace n-au știrbit decât formal suveranitatea țării noastre. Dar, cu toate dificultățile pe care le-au întâmpinat și cu toate măsurile aspre la care a fost nevoit să adere statul român, a reușit la conferința păcii să-și asigure, cu sprijinul efectiv al marilor aliați, recunoașterea integrității sale teritoriale, să-și apere independența națională, să-și creeze, prin menținerea solidarității aliaților, o bază solidă împotriva agresiunii și totodată să realizeze o piață economică unitară destinată să pună temelia dezvoltării sale interne și externe. Consolidarea statului național unitar român pe toate aceste planuri nu reprezintă altceva decât consacrarea internațională a realizărilor poporului român, căci la conferințele de pace „nu se crează stări de fapt, ci se confirmă stări de drept obținute prin soarta armelor”¹⁵. Această consolidare prin desăvârșirea unității naționale din anul 1918 n-a fost folosită numai claselor dominante ale societății românești, cum prea ușor se spune adesea. Ea a fost menită să asigure dezvoltarea economică, politică, socială și culturală a întregului popor, să apere interesele naționale românești și să deschidă largi perspective progresului general.

În consecință, consolidarea statului național român la conferința păcii, dar mai ales unirea din anul 1918 a fost necesară și generațiilor care au înfăptuit-o este necesară și generațiilor de azi, va fi necesară și generațiilor care bat la poarta viitorului țării noastre.

LES PROBLÈMES DE LA CONSOLIDATION DE L'ETAT NATIONAL ROUMAIN A LA CONFÉRENCE DE PAIX DE PARIS (1919—1920)

R é s u m é

La conférence de paix de Paris des années 1919—1920 devait établir un nouvel ordre international, spécialement à base du principe de l'autodétermination des peuples.

Y présente comme organe représentatif de toutes les provinces habitées par les Roumains, la délégation de la Roumanie a soutenu opiniâtrément les droits imprescriptibles du peuple roumain en ce qui concerne la reconnaissance de la réalisation de l'Etat national unitaire.

Grâce aux mémoires adressés à la Conférence, aux rencontres particuliers avec les chefs des délégations des Grandes Puissances et sous l'influence des cercles démocratiques occidentaux favorables à la Roumanie, le Conseil Suprême de la Conférence de Paix a établi définitivement la frontière ouest de la Roumanie le 11 juin 1919.

A base des arguments irréfutables d'ordre historique, économique, ethnique et géographique, la Conférence de paix a reconnu les autres frontières de la Roumanie aussi. Celles-ci ont été stipulées de la forme dans tous les traités ultérieurs, devenus obligatoires tant pour les pays vaincus que pour les vainqueurs.

¹⁴ Savel Rădulescu, *Traité de Paix de Versailles, Traité de Saint Germain*, p. 32.

¹⁵ Nicolae Titulescu, *Documente diplomatice*, p. 168.